

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 9/4 2020 s. 1852-1860, TÜRKİYE

Derleme Makale

AHISKA TÜRKLERİNİN EĞİTİM TARİHİ: PEDAGOJİK TEKNİKUMLAR

Gülnara GOCA MEMMEDLİ*

Geliş Tarihi: Mayıs, 2020

Kabul Tarihi: Ekim, 2020

Öz

Ahıskalıların eğitim tarihinde Türk pedagojik teknikumları (öğretmen meslek okulları) etken rol üstlenmişlerdir. Amacı, bölgedeki Türkçe ilkokullarının ihtiyaçlarına uygun öğretmen kadroları hazırlamaktan ibaret olan pedagojik teknikumlar, 1930'lu yılların başlarından itibaren açılmaya başlamış ve 1944 yılı sürgününe kadar faaliyet göstermişlerdir. Bu açıdan Ahıska bölgesinin Ahıska, Adıgün, Aspindza ilçelerindeki teknikumlar dikkati çekmektedir.

Bu çalışmanın amacı / problemi, Gürcistan'a bağlı Ahıska bölgesinde 1925–1939 yıllarında Türkçe eğitim vermiş “pedagoji teknikum” isimli öğretmen yetiştirme meslek okullarının faaliyetleri, etkileri, onlardaki eğitim-öğretim süreci, öğretmenler, mezunlar vb. hususlara dair bilgileri ortaya koymaktan ibarettir. Çalışma sürecinde kullanılan Gürcistan Millî Eğitim Arşivi (GMEA), Gürcistan Millî Arşivinin En Yeni Tarih Arşivi (GMA EYTA), Samshe-Cavaheti Bölge Arşivi (GMA SCBA) gibi arşiv koleksiyonlarındaki önemli belgeler esas alınmıştır. Araştırma yöntemi daha çok arşiv belgelerinin incelenmesi şeklinde olup, söz konusu arşiv materyallerinin çoğu ilk kez bu çalışmada analiz edilmiş ve yayımlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Ahıska Türklerinin eğitim tarihi, Ahıska bilgisi, teknikumlar.

HISTORY OF EDUCATION OF AHISKA (MESKHETIAN) TURKS: PEDAGOGICAL TECHNIKUMS

Abstract

Turkish pedagogy technikums (teacher training vocational schools) played an important role in the history of education of Ahıska (Meskhetian) Turks. The pedagogical technikums, which were meant to train teachers for the needs of Turkish kindergartens in the region, began to be opened by early 1930s and operated until the exile in November 1944. Its target was to prepare teachers for teachers suitable for the needs of Turkish kindergartens that existed in the region. In this respect, Akhaltsihe, Adigen, Aspindza technicians attract more attention.

The purpose of this study is to provide information about the activities of these technikums, the education-training process in those vocational schools, teachers, graduates, etc. During the study process, relevant documents were found in the Education Archives of Georgia, the Most Recent History Archives of the Georgian National Archives, and the Akhaltsihe Regional Archives. The research method consisted mostly of the examination of the archive

* Dr. Öğr. Üyesi; Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Gürcü Dili ve Edebiyatı Bölümü, gulnara59@gmail.com

documents. The uniqueness of the study is guaranteed by the fact that the relevant archive documents are examined in this study for the first time.

Keywords: History of education of Ahıska Turks, Ahıska information, technical schools.

GİRİŞ

482 yılından kalma bir kaynakta adı Ak-Eska ve Dede Korkut kitabında Ak-Sıka biçiminde anılan Ahıska, çok eski bir Türklük bölgesidir. Burası, Kars'ın Göle ilçesinden doğan Kür ırmağının solunda ve yukarı kesiminde bulunup, Kars ilimizin kuzeyine düşer. Milattan önce 665 yıllarında Kür-Aras boylarına yerleşen Saka / İskit Türklerinin Gogarlar boyunun yurdu içinde olduğundan, Strabon'dan başlayarak klasik yazarların andığı Gogaren ve Kukark / Gogarlar eyaletinden sayılmıştır. Kıpçak / Kumanların 1177'de Gürcistan'da ordunun başına geçmelerine kadar burası Gogarların Sam-Şvilde / üç ok oymağında Orbelliler adlı Ordu Başbuğları hanedanının ilbeyliği elinde kalmıştır (Kırzioğlu, 1970, s. 35).

Orta asırlarda bölgede Atabekler Devleti kurulduğu 1578'de Osmanlı Devletince Ahıska ve Ahılkelek kesimlerinin fethedilerek Çıldır eyaletine bağlandığı, 250 yıl boyunca Anadolu'nun kuzeydoğu bölgesi olarak şenlendiği, 1801'den itibaren Rusların bu yerlere de göz diktikleri, 28 Ağustos 1828 günü Rusların Ahıska'yı ele geçirdiği, 16 Mart 1921 Moskova Muahedesiyle Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne katıldığı, 15 Kasım 1944 günü de buradan Türklerin sürgüne gönderildikleri dolayısıyla Ahıska'nın Türksüzleştirildiği bilinmektedir.

Ahıska, Türkçede bu bölgenin adı olarak kabul edilmiştir. Aslında Ahıska (Gürcüce: Ahaltsihe), bölgede zamanında bir beyliğin, paşalığın, kazanın, nahiyenin ismi olmuş bugünkü durumda bir ilçenin ismidir. Ahıska bölgesinin dil, din ve etnik yerleşim açısından kendine özgünlüğünü sağlayan başlıca etmen, bölgenin coğrafî konumu, yani çeşitli dinlerin, dillerin, kültürlerin bir arada bulunduğu bölgede, diğer yandan da Türkiye ile Borçalı üzerinden Azerbaycan'a doğru uzanan bir şeritte yer almasıyla ilgilidir.

Ahıska Türklerini “Azerbaycan ve Türkiye Türklerinin her ikisine aynı derecede yakın bir toplum” olarak adlandıran Asif Hacı'nın gözlemlerine göre, “Ahıska Türkleri, Türkiye ve Azerbaycan Türkleri arasında geçit konumunda duran kendine özgü etnografik bir gruptur. Şartı olarak dersek eğer Borçalı'nın Karapapak illeri tarih meydanına Osmanlılığa meyilli Azerbaycan Türkleri gibi çıkmışlarsa, Ahıska ili Azerbaycanlılığa meyilli Osmanlı Türkleri hesap edilebilir” (Hacı, 2009, s. 3-4).

Ahıska eskilerden beri bilim, kültür, eğitim merkezlerinden biri olarak bilinmektedir. Gürcistan'da Ahıskalı Türklerin eğitimcilik, okullaşma mirasının araştırılması da güncel bir gereksinim olarak önümüze çıkar. Burada modern tipli okulların tarihi de özgünlük barındırmaktadır. Bu tarihsel süreci iki aşamada inceleyebiliriz: Sovyet öncesi (19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başları) ve Sovyet sonrası (1921–1944 yılları).

Ahıskalı Türk soydaşların eğitim-öğretim geleneklerinin öğrenilmesi bilimsel güncellik yanında hem de sosyal-kültürel, siyasal-stratejik önem arz etmektedir.

1. Pedagojik Teknikumların Teşkili ve Faaliyetleri

Tiflis'te yayımlanmış Rusça “Zarya Vostoka” Şark'ın Şafağı gazetesi 1924 yılında şunları yazmıştır:

Gürcistan Halk Eğitim Komiserliğinin açmış olduğu kısa süreli pedagojik kurslar ihtiyacı karşılamıyor. Borçalı ve Ahıska Türkleri için birkaç pedagojik teknikum açmak gerekir. Eğer şu teknikumları açmak bu veya diğer nedenler dolayısıyla mümkün değilse, bu halde Azerbaycan'ın pedagojik eğitim kurumlarına her yıl onlarca genç gönderilmelidir ki onlar okuyup bitirdikten sonra kendi köylerine dönüp çalışmalar (ZV, 1924, s. 4).

Gürcistan Yerel Şuraları'nın 4. Kurultayı'nda Gürcistan Türkleri için pedagojik teknikum açılması meselesi daha net bir şekilde gündeme getirildi. Kurultay, Türk nüfusun eğitime ilgisinin artması, okul ağının genişletilmesiyle ilgili Türk okulları için öğretmen kadrolar hazırlanmasının gerekliliğini gözeterek, Gürcistan Halk Eğitim Komiserliği Meslek Eğitimi Genel İdaresi Tiflis'te Türkler için pedagojik meslek okulu açmayı karara bağladı. Bu meslek okulu 1925 yılının Kasım ayından itibaren faaliyete başladı.

Bir gazete haberinden: “*Öğretmen kadroları hazırlıyoruz. Gürcistan Eğitim Komiserliği Türk öğretmenler hazırlamak için birisi Sarvan'da (Borçalı – G. G.) 50 kişilik, diğeri Ahıska kasabasında 100 kişilik olmakla sekiz aylık kurslar açmıştır*” (ZV, 1932, s. 3).

1930 yılında “Gürcistan SSC'de İlköğretimin Zorunlu Uygulanması Hakkında” kararından sonra pedagojik meslek okullarının bölgelerde de açılması gerekliliği gündeme geldi. Bahse konu karardan sonra Ahıska bölgesinde de pedagojik teknikumlar teşkili gerçekleştirmeye başlandı. 1936 yılında Gürcistan'da 587 talebeyle 7 Türk pedagojik teknikumu var idi (KA, 1936, s. 69).

1937 / 1938 eğitim-öğretim yılında Ahıska bölgesinin Türk okullarının ve onlardaki öğrencilerin sayısı şöyle idi:

Tablo 1: 1937/1938 Eğitim-Öğretim Yılında
Ahıska Bölgesinde Türk Okulları ve Öğrenci Kontenjanı

İlçeler	Okul sayısı	Öğrenci sayısı
Adıgün	66	6947
Ahıska	56	4583
Aspindza	42	3744
Ahılkelek	8	771
Bogdanovka	1	227

(GMA EYTA, 300/8/538, s. 1–35).

1939 yılında kabul edilen beş yıllık plan metninden: “*Hazırda azınlık milletlerden Ermeniler için Tiflis, Suhum şehirlerinde, Ahılkelek, Ahıska ilçelerinde olmakla 4, Türkler için Tiflis şehrinde, Borçalı, Başgeçit, Aspindza, Adıgün, Ahıska ilçelerinde olmakla 6, Ruslar için Tiflis şehrinde, Tsalka ilçesinde olmakla 2 pedagojik teknikum faaliyettedir*”. Planda Türkçe teknikumlar ağını genişletmek bir görev olarak ileri sürüldü (KA, 1939, ss. 59–75).

Teknikum müdavimlerinin çoğu devlet bursu almıştır. Mezunların Halk Eğitim Komiserliği'nin atamasıyla dört yıl köy okullarında çalışmak zorunluluğu uygulanmıştır. Teknikumların bünyesinde Türk öğretmenlerin meslek yükseltme kursları, ayrıca birinci sınıfa dâhil olmak için talebe hazırlayan yatılı kurslar var idi.

1934-1940 yılları arası istatistiğine göre, bölgedeki pedagojik teknikumların öğrenci kontenjanı (Tablo 2) ve mezun sayısı (Tablo 3) açısından durumu şöyle idi:

Tablo 2: Türk Pedagojik Teknikumlarının Öğrenci Kontenjanı

	1934/1935	1938/1939	1939/1940
Adıgün Benara	48	132	138
Ahıska	178	231	216
Aspindza Toloş	36	149	142
Toplam	262	512	496

(Simonia, 1952, s. 69).

Tablo 3: Türk Pedagojik Teknikumlarının Mezun Sayısı

	1934/1935	1938/1939	1939/1940
Adıgün Benara	–	17	35
Ahıska	46	63	65
Aspindza Toloş	–	29	32
Toplam	46	109	132

(Simonia, 1952, s. 69).

Pedagoji teknikumların öğretim planlarında / müfredatında Türk Dili, Türk Edebiyatı dersleri yanında Gürcü Dili, Rus Dili, Matematik, Geometri, Tarih, İnsan Anatomisi ve Fizyolojisi, Biyoloji, Tabiat, Coğrafya, Yabancı Dil, Anayasa, Fizik, Kimya, Pedagoji, Okul Hijyeni, Resim, Temiz Yazı, Müzik, Beden Eğitimi, Öğretmenlik Uygulaması dersleri de yer almıştı. Teknikumda pedagojik dersler yanında ilgili derslerin öğretim yöntemleri de öğretilmişti (Simonia, 1952, s. 160, 173–174).

1934/1935 öğretim yılına ait verilere göre, Ahıska ilçe teknikumunda 19, Adıgün ilçe teknikumunda 4, Aspindza ilçe teknikumunda 3 öğretmen çalışmıştır (Simonia, 1952, s. 77).

1. 1. Ahıska İlçe Türk Pedagojik Teknikumu

Ahıska İlçe Türk Pedagojik Teknikumu, 1929 / 1930 eğitim-öğretim yılında açılmıştır. Ahıska (Ahaltsihe) kasabasında “Kirov sokak, 3” adresinde bulunmuştur.

Burada eğitim-öğretim süresi önce 2 yıl, sonra 4 yıl olarak tasarlanmıştır.

1933 yılında teknikumda iki bölüm -Türk ve Ermeni bölümleri- faaliyet göstermiştir. 1935 yılında 67 talebe kabul edilmiştir. Sözü edilen eğitim-öğretim yılında toplam talebe kontenjanı 177 olmuştur. Bunlardan birinci sınıfta 64 talebe, ikinci sınıfta 57 talebe, üçüncü sınıfta 56 talebe ders görmüştür. 110 öğrenci burs almıştır (GMA EYTA, 300/8/511, s. 19). İlk seneler talebe kontenjanı Tablo 4'teki gibi olmuştur:

Tablo 4: Ahıska İlçe Teknikumu Öğrenci Durumu

Eğitim yılı	Kabul	Kontenjan	Mezun
1929/1930	30	30	–
1930/1931	35	95	30
1931/1932	35	145	34
1932/1933	35	148	33

(GMA EYTA, 300/8/508, s. 2).

1937 yılının yazında teknikum için iki katlı bina inşa edilmişti (GMA SCBA, 157/25, s. 72).

1.2. Aspindza İlçe Türk Pedagojik Teknikumu

Aspindza İlçe Türk Pedagojik Teknikumu, 1934 yılında kurulmuştur. Toloş köyünde bulunmuştur. 1936 yılının ocak ayına ait bilgiye göre 70 talebesi vardı; bunun 48'i birinci sınıfta, 28'i ikinci sınıfta kayıtlı idi. Ayrıca teknikum nezdinde 30 kişilik hazırlık kursu da açılmıştı. 75 öğrenciye burs verilmiştir (GMA EYTA, 300/8/511, s. 49).

Türkçe yayımlanmış ülke gazetesi “Yeni Kend” (Yeni Köy), 1938 yılında “Pedagoji Teknikumunda” başlığıyla bu okul hakkında bir makaleye yer vermiştir:

Aspinda reyonu Toloş Pedagoji Teknikumu 1934 yılında teşkil edilmiştir. O vakit teknikumda yalnız 2 sınıf ve 2 yatak otağı vardı. Talebeler yatakhane ile temin olmayarak, yakın köylerde ev kira tutup yaşıyorlardı. Buna göre de talebeler geçilen dersleri yahşi benimseyemiyorlardı. Mektep levazımatı talep olunan kadar yok idi... Teknikumun direktörü Şahbenderov yoldaş pedagoji teknikumunu yeniden kurarak, 1936 / 1937'nci tedris yılında büyük başarılar elde etmiştir... Teknikum binasında 3 otaktan ibaret yatakhane ve bir yemekhane inşa edilmiştir. Bundan ilave, teknikum dâhilinde fizik ve kimya kabineleri düzeltilmiştir. Şimdi fizik muallimi Bidzinov yoldaş ve kimya muallimi Kerimov yoldaş her vakit sınıflarda talebelere tecrübeler gösterirler... İstirahat günlerinde talebeler teknikum dâhilinde teşkil edilen satranç, domino ve tavla oyunlarından istifade ediyorlar. Teknikum dâhilinde güzel sanatlar işleri canlandırıldığı için her ayda iki defa tiyatro verilmektedir (YK, 1937, s. 3).

Teknikumun mezunlarından bazıları:

Ahmet Zoduev (Oşora köyünden),
 Binnet Mirzaev (Koyundere köyünden),
 Esad İsmailov (Koyundere köyünden),
 Haşim Hasanov (Tazeköy köyünden),
 Hatem Kurbanov (Van köyünden),
 İbrahim Haydarov (Alanza köyünden),
 Mizam Halilov (Okam köyünden),
 Müğdet Reşidov (Koyundere köyünden),
 Mühset Musaev (Buzmaret köyünden),
 Nazım Kemalov (Buzmaret köyünden),
 Şirin Güzelov (Taşlıkışla köyünden) ve diğerleri.

1.3. Adıgün İlçe Türk Pedagojik Teknikumu

Adıgün İlçe Türk Pedagojik Teknikumu, Benara köyünde kurulmuştu. Diğer teknikumlarla kıyaslandığında talebe kontenjanı az idi. 1935 / 1936 öğretim yılında burada toplam 55 talebe öğrenim görmüştür. Bunlardan birinci sınıfta 19 talebe, ikinci sınıfta 26 talebe, üçüncü sınıfta 10 talebe kayıtlı olmuştur. Teknikumun direktörleri (müdürleri) Azerbaycan'ın Tovuz ilçesinden Ali Sultanzade, daha sonra Tiflisli Arif Sadıkov olmuştur (GMA EYTA, 300/8/511, s. 20).

Ali Sultanzade 1900 yılı doğumluydu. Seminariya adlanan darülmualimin mezunuydu. 1920'li yıllarda Borçalı kazası Baydar köyü okulunda, 1928 yılı Kasım ayından itibaren Kızılhacılı köyü okulunda müdür-öğretmen olarak çalışmıştır (GMA EYTA, 300/8/449, s. 209). Ali Cedit mahlasıyla şiirler yazmıştır, Gürcü edebiyatından şiir tercümeleri vardır.

Burada Ahıska'nın Sahan köyünden Ömer Selimov, Adıgün kasabasından Zekeriyeye Ramizov, Varhan köyünden Vahid Kuliev, Zanav köyünden Maksut Rasulov, ayrıca Azerbaycan'dan Zebulla Ahundov, Beşir Aliev ve başkaları öğretmenlik yapmışlardır.

2. Ahıska'nın Birincil Öğretmenleri

1880'li yıllarda Ahıska bölgesinde cedit usullü laik (hükümet) okulları, 1881'de Azgur, Okam, 1885'te Hirtız, 1895'te Adıgün, 1897'de Varhan, Oşora ve Siniz köy ilkokulları faaliyete başlamışlardır. Ahıska'nın kültür öncüleri olarak değerlendirebileceğimiz eğitim fedakârlarından Azgur okulu öğretmenleri Dursun Ağalioğlu, Abdul Hairov, Hüseyin Efendiev, Molla Ali İbrahimioğlu, Mirza Hüseyin Hasanzade, Ömer Faik Nemanzade, Molla Abnur Kadiroğlu, Okam okulu öğretmenleri Hacı Abdur İbrahimioğlu, Abdullah Abaşıdze, Hirtız okulu öğretmenleri Aslan Muradov, Rûfet efendi Vaçnadze, Solomon Ustiev, Mehmet Mustafaev, Varhan okulu öğretmenleri Mirza Habibullah Alizade, Emrullah Veyselzade, Hemid Memmedov, Siniz okulu öğretmenleri Halay Sultan Muradov ve başkaları eğitim alanında önemli hizmetler başarmışlardır.

Sovyet yönetimi döneminde bölge okullarının öğretmenlerle teminatı pedagojik meslek okulları statülü teknikumların faaliyetleri sayesinde sağlanmıştır. 1920–1944 yılları arası bölgedeki Türk öğretmenler arşiv belgeleri doğrultusunda şöyle belirlenebilir:

Adıgün ilçesi:

Adıgün okulunda İbrahim Bayramov, Seyfeddin Fahulov.

Çeçla okulunda Merdan Hacıev.

Lelöven okulunda Osman Muradov.

Mlaşe okulunda İsmail Haydarov.

Sahan okulunda Ahmed Bağbanov.

Ude okulunda Aladdin Aslanov.

Varhan okulunda Emrullah Veyselzade, Hemid Memmedov.

Zanav okulunda Amba Bayraktarova.

Ahıska ilçesi:

Azgur okulunda Hayriye Nurueva, Şefika Efendizade, Şerif Manafzade.

Boga okulunda Kerim Eminzade.

Cağısman okulunda Memmed Muradov.

Görgel okulunda Faima Saidova.

Hevot okulunda Binali Alioğlu.

Klde okulunda Fatman Halilova, Kirman Halilov.

Siniz okulunda Server İbrahimov.

Sviri okulunda Bahri Memmedov.

Tkemplana okulunda Fahriye Efendieva.

Uravel okulunda Abdulla Tufanoğlu.

Vale okulunda Ali Bağirov.

Ziğala okulunda Kadir Memmedov.

Aspindza ilçesi:

Ardak okulunda Çerkez Sarvanlı.

Aşağı Oşora okulunda Aliasker Mahmudoğlu, Memmed Mirağaev.

Niyal okulunda Fuad Muradov.

Panaket okulunda İskender Ahmedoğlu.

Toloş okulunda Kazım Matanov.

Yukarı Oşora okulunda Esed İskenderov, Memmed Dedeyev.

1937'de Ahılkelek ilçesinde 384, Ahıska ilçesinde 237, Adıgün ilçesinde 204, Aspindza ilçesinde 182 öğretmen vardı (GMA EYTA, 300/8/504, ss. 31–38; GMA EYTA, 300/8/531, s. 201; GMA EYTA, 300/8/532, s. 21, 24, 28, 34, 42, 50, 62, 122, 131).

Ahıska'nın 1920–1940'lı yılları öncü öğretmenleri arasında gösterilen iki şahsın -Şefika Efendizade ve Çerkez Şahveledoğlu Sarvanlı'nın- seçkin etkileri olmuştur.

Şefika Efendizade (1882–1959): Azgurludur, Bakü'de yerleşmiş, 1917 Ekim Devrimi'nden ve Bakü'deki Ermeni mezalimlerinden sonra Ahıska'ya, Azgur'a dönüp bir süre ata yurtta yaşamını sürdürmüş; burada öğretmenlik yapmıştır. Tiflis'te yayımlanmış ülke ölçekli “Yeni Fikir” gazetesinin haberinden öğreniyoruz ki 1923–1924 yıllarında Güney Kafkas'ın Türk öğretmenleri arasında teşkil olunan müsabakada Gürcistan'ın Ahıska kazası Azgur köyü okulunun öğretmeni Şefika Efendizade birinci yeri, Bakü'nün Emirhacıyan köyü öğretmeni Sara Alibeyli ikinci yeri, Azerbaycan'ın Gazah ilçesi öğretmeni Ahmed Mustafaev üçüncü yeri kazanmışlardı (YF, 1924, s. 2).

Çerkez Sarvanlı: Borçalı kazasının Sarvan köyü doğumluydu. Aspindza ilçesi Ardak köyü ilkokulunda öğretmen olarak çalışmıştır. 1933 yılında okullu çocukların eğitiminde üstün başarılarına, eğitim-öğretim işlerinde ve köy toplumsal hayatında etkenliğine göre madalya ile taltif edilmiştir.

Borçalılı öğretmenin Ahıska'da çalışması olgusu, o dönemde Borçalı – Ahıska ayrımı gözetmeksizin bu iki Türk bölgesi ve nüfusu arasında boy-soy, kültür bütünlüğü sağlanmış olduğunu bir kez daha kanıtlamaktadır.

Sonuç

1921 yılında Gürcistan'ın ve onun sınırları içinde de Ahıska kazasının Sovyetlerce işgaline müteakip Ahıska'da Türkçe eğitim-öğretimin gelişimi sürecinde bölgenin Türk yaşayan köylerinin hepsinde okullar teşkil edilmiştir. 1921–1944 yıllarında Ahıska kasabasında pedagojik kurslar; Ahıska kasabasında, Adıgün ilçesi Benara köyünde, Aspindza ilçesi Toloş köyünde Türkçe eğitim veren “pedagojik teknikumlar” isimli öğretmen yetiştirme meslek okulları da faaliyet göstermişlerdir. Pedagojik teknikumların amacı, bölgedeki Türk okulları için öğretmen hazırlamaktan ibaret idi. Teknikumların mezunları “kırmızı şura muallimi” onursal adını almışlardı.

Gürcistan Millî Arşivinin En Yeni Tarih Merkez Arşivinde, Samshe-Cavaheti bölge arşivindeki çalışma sürecinde Ahıska bölgesinde faaliyet göstermiş teknikumlar özelinde edindiğimiz olgusal bulgular öncelikle Ahıska bilgisi için önemlidir.

Ahıska'nın ilköğretim okulları öğretmenlerini büyük minnettarlıkla / saygıyla hatırlayarak bir olgunun altını çizmek isteriz ki o vakitler Ahıskalı, Borçalılı ayrımı yapılmamış; Ahıska'da eğitim-öğretimin ilk adımlarında ve gelişiminde Borçalı kökenli aydınlar, öğretmen seminaryasının Borçalılı mezunları da yetkili rol oynamışlardır.

1944 yılı 15 Kasım günü Gürcistan'ın Ahıska bölgesinin, başka bir deyişle Samshe-Cavaheti ilinin beş ilçesinin 220 köyünden 125 bin yerli Türk sürgüne zorlanmıştır. Sovyetler Birliği yönetiminin ideolojik amaç hedefleyerek Ahıska-Meshet Türklerini Gürcistan'a bağlı memleketlerinden Orta Asya coğrafyasına tahliye ettiği esnada sadece insanlar değil, kadim bir tarih, benzersiz kültür, zengin folklor, edebiyat, aydınlatıcı eğitim gelenekleri de zorunlu göçe maruz kalmıştır.

Kaynaklar

- GMA EYTA (300/8). Gürcistan millî arşivinin en yeni tarih arşivi (საქართველოს ეროვნული არქივის უახლესი ისტორიის არქივი). Koleksiyon 300/8, dosyalar 449, 504, 508, 511, 531, 532, 538.
- GMA SCBA (157/25). Gürcistan millî arşivinin Samshe-Cavaheti bölge arşivi (საქართველოს ეროვნული არქივის სამცხე-ჯავახეთის რეგიონული არქივი). 157, dosya 25.
- Hacı, A. A. (2009). *Ahıska Türkleri vatan bilgisi*. İstanbul: Ahıska Tanıtım Ajansı yayınları.
- KA (1936). Komunisturi Ağzrdisatvis (კომუნისტური აღზრდისათვის) *Komünist Eğitimi Uğruna Dergisi*, Gürcüce, Tiflis, 1(2), (Gürcistan Millî Kütüphanesi süreli yayımlar arşivi, K62).
- KA (1939). Komunisturi Ağzrdisatvis (კომუნისტური აღზრდისათვის). *Komünist Eğitimi Uğruna Dergisi*, Gürcüce, Tiflis, 3, (Gürcistan Millî Kütüphanesi süreli yayımlar arşivi, K62).
- Kırzioğlu M. F. (1970). Ahıska bölgesi ve Türklük. *Türk Kültürü*, 87, 35–38.
- Simonia, M. (1952). *Gürcistan Cumhuriyeti'nde orta pedagoji öğretim (1921–1931) (საშუალო პედაგოგიური განათლება საქართველოს რესპუბლიკაში (1921–1931))*. Tiflis.
- YF (1924). *يٰنۡي فڪر* “Yeni Fikir”, gazete, Türkçe, Arap harfli, Tiflis, 14.04.1924, sayı 22.
- YK (1937). “Yeni Kend”, gazete, Türkçe, Latin harfli, Tiflis, 1937, sayı 51 (Gürcistan Millî Kütüphanesi süreli yayımlar arşivi, 2, F677, P58/1930).
- ZV (1924). Zarya Vostoka “Заря Востока” *Şark'ın Şafağı*, gazete, Rusça, Tiflis, sayı 41.
- ZV (1932). Zarya Vostoka “Заря Востока” *Şark'ın Şafağı*, gazete, Rusça, Tiflis, sayı 7.

Extended Abstract

Technikum, originally named German “technikum”, were schools created first in Germany in the 19th century to train experts. The term technikum is derived from the Latin word “technicus” and refers to fine art, or the processes of cutting and laying. It is close to today's college. Pedagogy technikums - vocational schools to train teachers- played a great role in providing teachers to 200 schools Turkish-teaching secondary schools in Borchaly and Akhaltsihe of Georgia between the years 1925 and 1939.

Technikums were opened by the Soviet regime due to regime-related goals. The regime paid great attention to the preparation of specialized staff, who would pass on the Soviet ideology in the fields of socialist politics, economic order, science, education, culture and production. During the Soviet Union period, the technikums, which were intermediate vocational schools, were planned to train medium level experts with basic knowledge for various professions, particularly technical professions. Several technikums were opened and trained experts not only in industry, economy and agriculture, but also in teaching, medicine, fine arts, transportation and law.

Turkish pedagogy technikums (teacher vocational schools) played an important role in the history of education of Meskhetian Turks. The pedagogy technikums, which were meant to train teachers for the

needs of Turkish kindergartens in the region, began to be opened by early 1930s and operated until the exile in November 1944. Akhaltsihe, Adigen, Aspindza teknikums are especially note-worthy.

The purpose of this study is to provide information about the activities of these teknikums, the education-training process in those vocational schools, teachers, graduates, etc. During the study process, relevant documents were found in the Education Archives of Georgia, the Most Recent History Archives of the Georgian National Archives, and the Akhaltsihe Regional Archives.

The research method consisted mostly of the examination of the archive documents. The uniqueness of the study is guaranteed by the fact that the relevant archive documents are examined in this study for the first time.

In 1930, after the decision on “Application of Rudimentary Education in Georgia SSR”, it became necessary to open pedagogy vocational schools in the region. After the said decision, pedagogy teknikums began to be opened in Akhaltsihe region. In 1936, there were 7 Turkish pedagogy teknikums in Georgia with 587 students. In 1939, 6 pedagogical techniques were active in Georgia for Turks; in Tbilisi the capital of the country, in Borchaly, Bashgechit, Aspindza, Adigen and Akhaltsihe. The education of students of the teknikums were fully funded by the state. Most of the audience had received state scholarships. Graduates were required to work in village schools for four years after appointment by the Georgia Public Education Commissioner. Teknikums included training courses for Turkish teachers, as well as boarding courses which trained students for the first year.

The curriculum of the pedagogy teknikums included Turkish language, Turkish literature, Georgian, Russian languages, Mathematics, Geometry, History, Human anatomy and Physiology, Biology, Nature, Geography, Foreign language, Constitution, Physics, Chemistry, Pedagogy, School hygiene, Painting, Clear writing, Music, Physical education and Teaching practice courses. Students were taught not only pedagogy lessons, but also teaching methods for lessons of interest.

According to the information obtained regarding the academic year of 1934-1935, 19 teachers worked in Akhaltsihe teknikum, 4 teachers in Adigen teknikum and 3 teachers in Aspindza teknikum.

Akhaltsihe (Ahiska) Turkish pedagogy teknikum: It was opened in 1929-1930 academic year. It was opened in the town of Akhaltsihe. The education period in the school was designed for two years and then for four years. Aspindza Turkish pedagogy teknikum: It was opened in Tolosh village. It was created in 1934. Graduates of the school, Ahmet Zoduev, Binnet Mirzaev, Esad Ismailov, Hashim Hasanov, Hatem Kurbanov, Ibrahim Haydarov, Shirin Guzelov among others, taught in the villages of Akhaltsihe.

Adigen Turkish pedagogy teknikum: He settled in Benara village. The quota for students was low compared to other teknikums. The directors of the teknikum were Ali Sultanzade from Tovuz district of Azerbaijan and then Arif Sadikov from Tbilisi.

In just one year - during the 1939/1940 academic year, 496 students attended the pedagogy teknikums of Ahaltsihe and 132 young teachers graduated from these educational institutions. These graduates worked as teachers in the Turkish schools in the region and made efforts for their citizens to become literate.

As a result, between 1921 and 1944, the aim of the Akhaltsihe pedagogy courses, the Turkish pedagogical teknikums in the town of Akhaltsihe, in the Benara village of Adigen, and the Tolosh village of Aspindza, had been training teachers for the Turkish schools in the region. The graduates of the teknikums were dubbed “red Soviet teachers”. The activities of the said pedagogy vocational schools guaranteed that the regional schools were allocated teachers.

When on November 15, 1944, Meskhetian Turks in Akhaltsihe-Meskhet region of southwest Georgia, which borders Turkey, in other words when people in five towns of Meskhet-Javakhet city, were exiled due to ideological purposes by the Soviet Union regime to distant Central Asia, not only people, but an ancient history, a unique culture, a rich folklore, literature, and illuminating teaching customs were also exiled. Factual findings discovered in the Akhaltsihe regional archive of the most recent history central archive of the National Archives of Georgia, are important mostly for the Akhaltsihe region.

By paying tribute to the teachers of Akhaltsihe's primary school teachers, we wanted to emphasize that during those times there were no distinction between Akhaltsihe and Borchaly people. Intellectuals from Borchaly, which is another ancient Turkish tribe in Georgia, and Borchaly graduates of the teaching seminars played a great role in the first steps and development of teaching profession in Akhaltsihe.